

INLEIDING

LUCAS 1-2

Het Lucas-evangelie vormt in die zin een parallel met het Matteüs-evangelie dat het ook een evangelie van een tweede generatie evangelieschrijvers is – hij gebruikt ook het Marcus-evangelie als bron, naast materiaal dat hij met Matteüs gemeenschappelijk heeft – en in de zin dat ook hij een kindheidsevangelie biedt – de eerste twee hoofdstukken van het werk, die in de advents- en kersttijd een belangrijke rol spelen. Wat Lucas in die eerste hoofdstukken te vertellen heeft, is uniek binnen het Nieuwe Testament. De meeste mensen hebben door opvoeding en algemene culturele beïnvloeding een combinatie van de geboorteverhalen van Lucas en Matteüs in hun hoofd, aangevuld met extra materiaal (zoals de os en de ezel, die bij geen van beide voorkomen). Dat levert ook een mooi verhaal op, maar het is niet het verhaal van Lucas. Het is daarom de moeite waarde om Lucas op zichzelf te laten staan en voor zichzelf te laten spreken.

Als auteur van de tweede generatie schrijft Lucas tegen het einde van de eerste eeuw, vermoedelijk zo rond het jaar 90. Het werk heeft een tweede deel: de handelingen van de apostelen, die van dezelfde auteur zijn. Zoals hier duidelijk zal worden, presenteert hij zichzelf nadrukkelijk als iemand die op een betrouwbare manier, naar de wijze van de wetenschappelijke auteurs van zijn tijd, verslag zal doen van wat er allemaal gebeurd is. Daarmee plaatst hij zich op het snijvlak tussen twee culturen, op een manier die ook in het Johannes-evangelie aan te treffen is. Het verhaal dat hij te vertellen heeft, stamt onmiskenbaar uit de sfeer van het volk van Israël, maar de manier waarop hij het presenteert, is net zo onmiskenbaar ‘Grieks’. Dit past op een bepaalde manier ook bij de inhoud van zijn verhaal. Het loopt van de tempel in het Judese Jeruzalem in het Lucas-evangelie naar Paulus’ verkondiging in Rome aan het einde van de handelingen van de apostelen. Daarmee biedt Lucas in verhalende vorm wat in Paulus’ brieven (waarvan hij overigens geen melding maakt) theologisch de hoofdrol speelt: Gods verzoening van allerlei volken in de gemeenschap van Jezus Christus.

BIJBELSTUDIE 5

DE PROLOOG

❖ **BIJBELTEKST:** *Lucas 1:1-4*

Toelichting

Lucas plaatst zich met deze openingsverzen, waarin een ‘Theofilus’ direct wordt aangesproken, in twee tradities. Enerzijds is er de traditie van de Griekse (en Romeinse) wetenschappelijke of intellectuele literatuur van zijn tijd, die met soortgelijke inleidingen werkte. Het schept verwachtingen bij zijn publiek. Anderszijds plaatst hij zich in de traditie van de evangeliën, gelijk al in vers 1: ‘Nadat reeds velen zich tot taak hebben gesteld om een verslag te schrijven over de gebeurtenissen die zich in ons midden hebben voltrokken.’ Lucas’ insteek is dat hij nu de eerdere pogingen herzielt en herordent (‘in ordelijke vorm op schrift te stellen’). Het doel daarvan is ook duidelijk: ‘Om u te overtuigen van de betrouwbaarheid van de zaken waarin u onderricht bent.’ Net als in alle geschiedschrijving gaat het hier niet alleen maar om de feiten als zodanig: de feiten dienen een doel, ze zijn daartoe op een bepaalde manier geordend en worden op een specifieke manier gepresenteerd.

Wie de mysterieuze Theofilus daarbij is, is onduidelijk. Zijn naam, die op zich niet ongebruikelijk is, kan code zijn voor ‘vriend van God’ of ‘door God geliefde’ (vergelijk ‘Godelieve’), maar dat hoeft niet. Het was gebruikelijk werken op te dragen aan een patroon en Theofilus vervult deze rol hier; dat zijn naam goed past, komt mooi uit. De naam is daarbij zo generiek, dat hij niet goed bij de ene of andere religie is onder te brengen.

Waar het nu precies over zal gaan in het vervolg blijft nog redelijk onduidelijk in deze inleiding, die vooral aangeeft dat er dingen gebeurd zijn die het vertellen waard zijn en dat Lucas’ poging om dit te doen een bijzonder ordentelijke en betrouwbare zal zijn, voortbouwend op eerdere pogingen om dit te doen (waarmee in ieder geval het Marcus-evangelie bedoeld is – Lucas zou verbaasd gestaan hebben wanneer hij ontdekte dat zijn betere poging naast Marcus’ eerdere [en in zijn ogen mindere] poging in de canon terecht was gekomen). Één uitdrukking die

Lucas gebruikt, suggereert echter wel al een richting: ‘Door degenen die vanaf het begin ooggetuigen zijn geweest en dienaren van het Woord zijn geworden.’ De referentie aan ooggetuigen heeft te maken met oorspronkelijkheid en betrouwbaarheid (ook wanneer ooggetuigen over het algemeen helemaal niet betrouwbaar zijn). De opmerking dat ze ‘dienaren van het Woord’ geworden zijn, zou in de richting van de Joodse traditie hebben kunnen wijzen. Een goede verstaander kan het opgepikt hebben; wie niet zo goed las of luisterde, zal in het vervolg deze kleuring van Lucas’ relaas leren kennen.

Vragen

Lucas’ betoog heeft een paar interessante aspecten. Allereerst legt het bloot hoe geschiedenis altijd ook iets te maken heeft met het overtuigen van mensen en het bereiken van een doel met informatie. Het geeft ook aan dat ieder verhaal in een traditie staat, in de zin van *tradere*: doorgeven. Dit geeft aanleiding om over Lucas door te denken.

1. Als je zelf het kerstverhaal vertelt, of een verhaal over je geloof en de bronnen daarvan, met welk doel doe je dat dan? Zijn er voorbeelden te bedenken uit verschillende situaties?
2. Wat maakt voor jou een ‘ordentelijk’, betrouwbaar verslag tot een betrouwbaar verslag? Waar let je op? Wat vind je belangrijk? Welke geloofsverhalen vind je betrouwbaar?
3. Op welke manier sta je zelf in een traditie? In hoeveel tradities sta je eigenlijk (biografisch, kerkelijk, beroepsmatig, et cetera)? Wat betekent dit voor je? Is het verrijkend, beklemmend, allebei? Kun je met concrete voorbeelden aangeven hoe dit werkt?

Bijeenkomst 5: De proloog (Lucas 1:1-4)

Om te beginnen: Laat de deelnemers hun geloofsverhaal van tevoren op één of twee A4'tjes schrijven. Denk hierbij aan mooie en moeilijke momenten in het geloof, hoogte- en dieptepunten, lessen die je geleerd hebt, mensen die je geholpen hebben en inspireren, kerken waar je verbonden mee bent geweest, wat je van die kerkelijke tradities hebt

geleerd, welke rituelen je mooi vindt, hoe je je geloofsleven invult en onderhoudt, et cetera.

- Lees de verhalen om de beurt voor aan elkaar.
- Ga hierover met elkaar in gesprek, zonder dat je elkaars verhaal ter discussie stelt.
- Vraag door op waarom iemand deze momenten, personen, kerken, et cetera geselecteerd heeft en wat ze voor diegene betekenen.